

хачів, у які веде нас хвороба знелюднення. Доста бути стадом, керованим фальшивими «поводирями», а час збагнути сутність і доцільність свого приходу на цю прекрасну планету під іменем Земля. Знелюднення має симптоми ненависті, заздрощів, нахабства, брехні, крадіяства, зневаги та інших ран, що перекреслюють шлях до правди, світла, істини, щирості, доброти, жертвності, любові. І для науки, і людей, які працюють на цій ниві, такі окуляри прозріння помислів та діяльності потрібні доконче. І то вже! Щоб дерево вище доторкалось неба, углиб землі вкорінюватись треба.

УДК 303.44:004

Іван Мартюк

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ДЕТЕРМІНІЗМ

***Анотація.** Технологічний детермінізм – це концепція, згідно з якою розвиток технологій відіграє вирішальну роль у формуванні суспільства, культури, економіки та мислення людей. Ця теорія розглядає технології не лише як інструменти, а як активні рушії змін, які мають самостійний вплив. Утім, сучасні дослідження звертають увагу на взаємозалежність технологічного розвитку та соціальних чинників.*

***Ключові слова:** технологічний детермінізм, технологія, соціальні зміни, культура, вплив.*

Ivan Martyuk

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

TECHNOLOGICAL DETERMINISM

У сучасному світі, де технології охоплюють усі сфери життя — від побуту до глобальної політики, — особливо важливо осмислити їхній глибинний вплив на людину, культуру та суспільні процеси. Сучасні технології не лише вдосконалюють інструменти виробництва та засоби зв'язку, а й трансформують мислення, перебудовують соціальні відносини та формують нові підходи до розуміння свободи й відповідальності. У цьому контексті технологічний детермінізм набуває особливої ваги як концепція, що пояснює роль техніки як рушійної сили цивілізаційного розвитку та її вплив на хід історичних змін.

Головною ідеєю технологічного детермінізму є те, що техніка розвивається за власними законами та не завжди підпорядковується волі людини чи соціальним умовам. Винаходи, новачії й технічні системи діють на суспільство часто поза межами усвідомлення цього впливу. Основні положення технологічного детермінізму зводяться до таких ідей:

- Техніка є ключовим чинником соціального прогресу.
- Технологічні інновації визначають напрямок історичних змін.
- Мислення та поведінка людей формуються під впливом технічного прогресу.
- Людство пристосовується до техніки, а не навпаки.

Такий підхід підкреслює, що технічний прогрес не лише відкриває нові горизонти для діяльності людини, а й визначає рамки того, що вважається можливим або необхідним. У результаті технологічні зміни породжують нові форми соціальної організації, часто підсилюючи так звану «інженерну ідеологію», яка передбачає сприйняття світу через призму точності, розрахунків і раціональності, де техніка виступає об'єктивною основою, а людина — здебільшого її частиною.

Поширення технологічного детермінізму стало підґрунтям для технократичного підходу до управління суспільством. Технократія базується на принципі, що основні рішення мають ухвалювати фахівці технічних напрямів: інженери, програмісти, аналітики та експерти з

технічних систем. Такий підхід передбачає використання точних даних, математичних моделей і наукових методів, що визначають:

- Раціональність є головним принципом управління.
- Технічні рішення здатні оптимізувати соціальні процеси.
- Емоційні й гуманітарні чинники розглядаються як другорядні.

Проте домінування технократичного мислення загрожує дегуманізацією. Коли організація життя базується винятково на технологічних принципах, з'являється ризик втрати людських цінностей:

- соціальні проблеми намагаються вирішити лише технічними методами;
- культура, мораль та духовність відсуваються на периферію.

У такій системі техніка починає домінувати над людиною, що створює загрозу втрати індивідуальності та підпорядкування особистості системі.

У XX–XXI століттях вплив технологічного детермінізму значно зріс завдяки появі цифровізації, автоматизації, штучного інтелекту, біоінженерії та розширенню інформаційних технологій. Техніка перестала бути лише інструментом і перетворилася на середовище життя людини. Ця трансформація породжує нові виклики:

- Цифрові платформи формують не лише комунікації, а й спосіб мислення людей.
- Штучний інтелект кардинально змінює уявлення про творчість і структуру праці.
- Автоматизація ставить під сумнів традиційні професії.
- Алгоритми впливають на економіку, політику та комунікації.
- Біотехнології змінюють уявлення про тіло, здоров'я та межі людського.

Особливо важливим є питання відповідальності за розвиток автономних систем, які здатні ухвалювати рішення без участі людини. Виникає потреба в етичному регулюванні, яке обмежувало б надмірне технічне втручання у приватне життя, психіку та соціальні структури.

В українському контексті, особливо в умовах війни, значення техніки підкреслюється як ключовий фактор захисту та виживання суспільства. Безпілотники, системи спостереження, засоби радіоелектронної боротьби, цифрові платформи для координації гуманітарної допомоги — усе це свідчить про те, що технології в екстрених ситуаціях можуть бути як засобом порятунку, так і джерелом нових загроз. Війна оголює філософський парадокс: техніка одночасно рятує життя і стає інструментом руйнування.

Отже, технологічний детермінізм дає змогу розглядати техніку як багатогранний феномен, що впливає на всі важливі аспекти існування людини. У філософському вимірі вона постає як концепція, що показує: техніка не лише забезпечує способи діяльності, а й формує саму структуру сучасної реальності, охоплюючи моральні засади, соціальні системи та культурні значення. Глибоке осмислення філософської ролі техніки важливе для того, щоб технологічний прогрес залишався засобом розвитку, а не перетворювався на неконтрольовану силу, що підкорює людину. У цьому контексті особливе значення мають гуманістичні ідеї та підходи:

- Техніка повинна служити людині, а не навпаки.
- Етичне регулювання є обов'язковим для будь-яких технологічних інновацій.
- Гуманітарні цінності мають стримувати суто технічну раціональність.
- Гармонія взаємин між людиною та технологіями — основна умова стійкого розвитку.

Такий підхід дозволяє створити майбутнє, у якому технологічний прогрес буде нерозривно пов'язаний із людяністю та відповідальністю, сприяючи не лише ефективності суспільства, а й збереженню його гуманного характеру.

Джерела та література

1. Леонтьєва В. М. Сілютіна І. М. ФІЛОСОФІЯ ТЕХНІКИ: навчальний посібник. URL: <https://dspace.snu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/53d4464b-2180-4b9a-b1b2-421571b74e7e/content>
2. Технологічний детермінізм - Філософія - Підручники для студентів онлайн. URL: https://stud.com.ua/37281/filosofiya/tehnologichniy_determinizm
3. Технологічний детермінізм — Вікіпедія. URL: <https://surl.li/avffmc>
4. Технологічний детермінізм — StudFiles/ Файловий архів студентів. URL: <https://studfile.net/preview/9394656/page:3/>
5. Технологічний детермінізм: поняття, основні концепції, теорія/ Редактор: Саша Корж. URL: <https://what.com.ua/tehnologichnii-determinizm-po/>

УДК 1:004.8

Катерина Марущак

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ФІЛОСОФІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: КОМП'ЮТАЦІОНАЛІЗМ ТА КОНЕКТИВІЗМ

***Анотація.** У роботі розглянуто два основні підходи до філософії штучного інтелекту: комп'ютаціоналізм та конективізм. Проаналізовано ключові ідеї представників цих напрямів, зокрема А. Тюрінга, Дж. Фодора, Д. Деннета та Дж. Серла, а також розглянуто їх внесок у розуміння природи мислення машин. Підкреслено актуальність філософського осмислення проблеми створення розумних систем у контексті розвитку сучасних технологій штучного інтелекту.*

***Ключові слова:** штучний інтелект, комп'ютаціоналізм, конективізм, філософія свідомості*

Kateryna Marushchak

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

THE PHILOSOPHY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: COMPUTATIONALISM AND CONNECTIVISM

Питання пов'язані із штучним інтелектом (ШІ) в широкому його розумінні все частіше стають сферою інтересу фахівців із суспільних наук, в тому числі філософів. Одні і ті ж наукові відкриття зацікавлюють вчених різних напрямків. Штучний інтелект в сучасному світі у різних його проявах оточує сучасну людину, це інтелектуальні агенти, розумні пристрої, додатки та сайти з вбудованим ШІ. Тому, питання пов'язані з ним надзвичайно актуальні.

Філософське осмислення проблеми створення розумних машин, тобто штучного інтелекту відбувалося давно. Щоб краще зрозуміти ШІ потрібно для початку розібрати поняття інтелекту, адже складно зімітувати, те що не зрозуміло. Вивчення людиною питання інтелекту бере початок із кінця 17ст. та цікавить учених із різних наук, таких як психологія, нейробіологія, філософія. До сьогодні не існує єдиного визначення інтелекту. Варіанти визначень терміну "інтелект" містять такі найбільш вживані слова: здатність, приймати рішення, функція, когнітивні функції, мислити, когнітивні здібності, когнітивні завдання, пам'ять, розуміти, обробка інформації, ефективно, навчатися [1].

Комп'ютаціоналізм та конективізм це дві теорії, які пояснюють, як працює мислення, у тому числі штучне, з різних боків.

Прихильники комп'ютаціоналізму до яких належали А. Тюрінг, Дж. Фодор, С. Пінкер, Д. Деннет, Г. Патнем вважали, що машини можуть мислити. Написання Тюрінгом праці «Чи можуть машини мислити?» зацікавила багатьох науковців. Окрім того, А. Тюрінг розробив тест, пройшовши який, система вважалася здатною мислити. Цей тест полягав у тому, що суддя